



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам органів управління у сфері освіти і науки обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій

Керівникам закладів вищої освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України

Про стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти за 2024 рік

Шановні колеги!

На виконання пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2019 року № 659, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 червня 2019 року за № 612/33583, у Міністерстві освіти і науки України (далі – МОН) проведено аналіз стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій та місцевого самоврядування за 2024 рік (додається).

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, строк дії якого продовжено Указом Президента України від 14 січня 2025 року № 26/2025 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 15 січня 2025 року № 4220-IX, коли значні руйнування закладів освіти та іншої інфраструктури, зміни в проведенні освітнього процесу стали викликом для системи освіти України в частині забезпечення безпечного освітнього середовища, МОН, місцеві органи виконавчої влади та заклади освіти здійснюють відповідні кроки щодо законодавчого, нормативно-правового врегулювання питань, направлених на



МОН № 1/7874-25 від 21.04.2025

Підписав: Вітренко Андрій Олександрович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000FF902F00E0F2D500
Дійсний: з 26.06.2024 17:17:27 по 26.06.2026 17:17:27

забезпечення безпечного функціонування закладів освіти, організації освітнього процесу, оновлення змісту освіти, захисту прав здобувачів освіти та працівників.

За оперативною інформацією органів управління у сфері освіти і науки обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій та місцевого самоврядування у 2024 році серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій обліковано:

4688 нещасних випадків із здобувачами освіти під час освітнього процесу, у тому числі 11 випадків зі смертельними наслідками;

384 нещасних випадків невиробничого травматизму зі смертельними наслідками, що трапилися зі здобувачами освіти у побуті, у тому числі 26 дітей загинуло внаслідок терористичних дій російської федерації;

141 нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві серед працівників закладів освіти, підприємств, установ та організацій, у тому числі 6 випадків із смертельними наслідками.

Запобігання травматизму серед учасників освітнього процесу можливе у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки в різних умовах. В результаті ми зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

Звертаємо увагу на те, що роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводяться в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих у закладах освіти має бути направлена на попередження травматизму під час перерв, занять із фізкультури та рухливих ігор, а також на навчання дітей правилам безпеки життєдіяльності, порядку дій у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, порядку дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», у тому числі з одночасним надходженням повідомлення про мінування закладу освіти, поводження біля водойм, дотримання правил дорожнього руху тощо. Крім того, необхідно звернути увагу на виконання заходів психологічного забезпечення з метою попередження випадків навмисного самоушкодження серед здобувачів освіти.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу та працівників закладів освіти державної та комунальної форми власності, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, пропонується:

провести аналіз стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників, визначити закономірності виникнення нещасних випадків, розробити заходи з їх запобігання та профілактики травматизму;

здійснювати моніторинг стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти, підприємств установ та організацій, під час освітнього

процесу, виробництва та у побуті, його причин та наслідків з подальшим оприлюдненням результатів такого моніторингу на відповідних інтернет ресурсах та у спеціальних виданнях;

включити в плани виховної роботи заходи із попередження травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу та у побуті, а також формування стійких здоровозбережувальних компетентностей здобувачів освіти, навичок безпечної поведінки в приміщеннях, коридорах і рекреаціях закладів освіти, на вулиці, дорогах, біля водойм та вдома;

здійснювати постійний контроль за відповідністю умов навчання державним медико-санітарним правилам (санітарним регламентам);

проводити інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності з учасниками освітнього процесу у відповідності до законодавства України та нормативно-правових актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності;

регулярно проводити профілактичні бесіди із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як на території закладу освіти так і поза її межами;

сприяти підготовці та випуску збірників, бюлетенів, інформаційно-аналітичних матеріалів у друкованих засобах масової інформації про причини і наслідки аварій і нещасних випадків у побуті, а також про заходи з профілактики травматизму невиробничого характеру, що здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;

розглянути можливість:

включення видатків на здійснення заходів з профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу до складу відповідних бюджетних програм;

залучення профільних громадських організацій до участі у вирішенні питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах;

створення циклу теле- і радіопередач для висвітлення питань безпеки життєдіяльності, зокрема безпеки дорожнього руху, пожежної безпеки, безпеки на залізничному транспорті та водних об'єктах, методів надання першої домедичної допомоги при травмах, опіках, отруєннях, а також для формування учасників освітнього процесу прагнення до здорового та безпечного способу життя, негативного ставлення до тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків, забезпечення належного виховання дітей і підлітків.

Наголошуємо, що виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу є одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці.

Додаток: на 15 арк., в 1 прим.

З повагою

Заступник Міністра

Андрій ВІТРЕНКО

АНАЛІЗ
стану травматизму серед здобувачів освіти та працівників
закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери
управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних)
адміністрацій та місцевого самоврядування за 2024 рік

1. Загальна характеристика системи закладів освіти, що належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій

В умовах повномасштабної агресії російської федерації проти України та введення воєнного стану 24 лютого 2022 року відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, строк дії якого продовжено Указом Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 14 січня 2025 року № 26/2025, затвердженого Законом України від 15 січня 2025 року № 4220-IX, стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти під час освітнього процесу та в побуті набуває особливої стурбованості в загальній системі безпеки життєдіяльності, а проблема профілактики травматизму серед здобувачів освіти стає головним завданням широкого кола осіб і працівників різних спеціальностей. Причини збільшення випадків травматизму можна шукати як з боку низької організації роботи з профілактики травматизму працівників закладів освіти у тому числі у співпраці з батьками, так і з боку сучасних тенденцій дитячого розвитку, в частині зменшення рухомості, фізичної активності та гаджетолізації молоді.

Формуванню культури фізичного здоров'я серед здобувачів освіти багато часу приділяється в сучасній педагогіці. Професійні знання, навички і робота вчителя повинні бути спрямовані на запобігання нещасним випадкам та травмам, які стали одним з головних факторів, що загрожують життю і здоров'ю дітей.

Велику роль у запобіганні травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти має аналіз і, головне, своєчасне доведення його результатів до всіх закладів освіти та всіх працівників.

Метою аналізу травматизму є визначення закономірності виникнення нещасних випадків, розробка заходів з їх запобігання та профілактики травматизму, у зв'язку з чим потрібно систематично аналізувати й узагальнювати причини травматизму.

При проведенні аналізу застосовуються статистичні відомості травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладу освіти. У ході аналізу визначались причини та характер нещасних випадків, найнебезпечніші види діяльності та процеси, виявлялись загальні тенденції дитячого травматизму під час освітнього процесу та у побуті.

На сьогодні галузь освіти серед решти галузей національної економіки має найбільш розширену мережу закладів та установ, що охоплює всю територію України. До сфери управління МОН та обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій належить майже 25,6 тис закладів освіти державної та комунальної форми власності, в яких навчається більше 6,013 млн здобувачів освіти та працює майже 1,014 млн працівників.

2. Узагальнення характеристика роботи щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу

Питанням охорони праці, безпеки життєдіяльності, створення належних санітарно-гігієнічних умов, профілактики травматизму у закладах освіти приділяється значна увага керівників усіх рівнів та суспільства в цілому.

На виконання Законів України «Про охорону праці», «Про дорожній рух», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кодексу цивільного захисту України, Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом МОН від 26 грудня 2017 року № 1669, зареєстрованого в Мін'юсті 23 січня 2018 року за № 100/31552, МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладами освіти, підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери управління МОН, організовується та планується виконання заходів щодо попередження, запобігання та зниження рівня травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти під час освітнього процесу та в побуті.

Безпека учасників освітнього процесу є пріоритетом у прийнятті рішення щодо форм навчання у закладах освіти. З урахуванням безпекової ситуації в регіонах місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, керівниками закладів освіти та батьківськими колективами опрацьовані варіанти щодо роботи конкретного закладу освіти в очному, дистанційному або змішаному режимі.

Питання забезпечення безпеки закладів освіти є невід'ємною складовою процесу створення безпечного освітнього середовища.

Основним пріоритетом МОН в умовах воєнного стану вже третій рік поспіль є створення безпечних умов у закладах освіти шляхом будівництва, проведення капітальних ремонтів укріплень з метою забезпечення повноцінного очного та безпечного навчання для якомога більшої кількості здобувачів освіти.

Постановою КМУ від 01 листопада 2024 року № 1245 затверджено Порядок реалізації експериментального проекту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану.

У 2024 році враховуючи пріоритетність створення безпечного освітнього середовища на облаштування захисних споруд цивільного захисту закладів загальної середньої освіти було виділено 2,5 млрд грн за кошти субвенції та 5 млрд грн за кошти додаткової дотації. Загалом кошти держбюджету спрямовано на будівництво, капітальний ремонт чи реконструкцію 137 об'єктів.

Крім того, з метою оптимізації системи загальної середньої освіти та забезпечення безпечного освітнього простору за кошти державної субвенції, додаткової дотації, додаткового співфінансування громад станом на 01 січня 2025 року фактично закуплено 471 автобус.

Зокрема, у 2025 році буде виділено субвенцію обсягом 6,2 млрд грн на облаштування укриттів, що в 4 рази більше ніж у 2023 році. В рамках цієї субвенції буде виділено 200 млн грн на закупівлю аروحних металодетекторів.

Продовжується також державна підтримка місцевих бюджетів у забезпеченні підвезенням здобувачів освіти до закладів освіти, у тому числі для тих закладів освіти, шкільні автобуси яких були знищені внаслідок збройної агресії російської федерації або передані на військові потреби, шляхом надання субвенції на закупівлю шкільних автобусів обсягом 1,6 млрд грн (у 2024 році – 1,0 млрд грн).

Задля ефективної реалізації виконання заходів, визначених Концепцією безпеки закладів освіти, схваленою розпорядженням КМУ від 07 квітня 2023 року № 301-р, уживаються заходи, спрямовані на посилення публічної безпеки і порядку під час освітнього процесу в умовах правового режиму воєнного стану, зокрема, проведення належної інформаційної кампанії щодо необхідності охорони закладів освіти поліцією охорони. МОН спільно з обласними, Київською міською військовими адміністраціями проведено низку заходів, зокрема укладалися договори із спеціалізованими охоронними організаціями, забезпечувалася наявність встановлення комплексу тривожної сигналізації з підключенням до пунктів централізованого реагування тощо.

За інформацією Національної поліції України за результатами вжитих заходів відповідними структурними підрозділами поліції щодо створення безпечного освітнього середовища у 2024 році 11,419 тис закладів загальної середньої освіти (що складає 93 % від загальної кількості) забезпечено кнопками тривожної сигналізації, 5,694 тис заклади – камерами відеоспостереження (46 % від загальної кількості), а також 2,871 тис закладів (23 % від загальної кількості) – кнопками охоронної сигналізації, 92 закладів (0,7 % від загальної кількості) – аروحними металодетекторами.

Водночас 9,588 тис закладів загальної середньої освіти (78 % від загальної кількості) забезпечено фізичною охороною, з них 7,664 тис заклади здійснювали охоронці (сторожі), визначені керівниками закладів освіти, 861 заклад – представниками муніципальної або комунальної охорони, 873 заклади – представниками приватних фірм та 190 – поліцейськими поліції охорони.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти учасників освітнього процесу, з урахуванням збройної агресії російської федерації та організованого початку нового навчального 2024/2025 року керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій, закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН, листом МОН від 05 червня 2024 року № 1/9979-24 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2024/25 року» було запропоновано інструктивно-методичні матеріали щодо

порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Крім того, листами МОН від 16 травня 2024 року № 1/8614-24 та 12 грудня 2024 року № 1/23368-24 керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської військових адміністрацій, закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН, задля покращення стану та профілактики травматизму було запропоновано організувати проведення заходів перед початком літніх/зимових канікул.

У 2024 році МОН, аби повною мірою реалізувати задачі щодо забезпечення якісної початкової загальновійськової підготовки та формування громадянської ідентичності, розпочало оновлення підходів до викладання навчального предмета «Захист України». У межах зазначеного оновлення було розроблено модельну навчальну програму «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Крім того, запропоновано новий підхід до викладання зазначеного предмета та виділено кошти на формування відповідного освітнього простору.

Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» була розроблена відповідно до нового Державного стандарту профільної середньої освіти та погоджена в Міністерстві оборони України (лист від 17 квітня 2024 року № 1/6787-24). Наказом МОН України від 08 серпня 2024 року № 1116 зазначеній модельній навчальній програмі надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Викладання за цією програмою реалізується в межах Інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України». Для викладання за новою програмою у червні та липні 2024 року пройшли навчання 102 тренери, які матимуть змогу передавати знання вчителям з регіонів, підвищуючи їхню кваліфікацію.

Наказом МОН від 09 вересня 2024 року № 1276, зареєстрованого в Мін'юсті 24 вересня 2024 року за № 1432/42777, затверджено зміни до Порядку поділу класів на групи під час вивчення предмета «Захист України». Відтепер учнів і учениць 10–11 класів по-новому розподілятимуть у групи за кількістю осіб – від 8 до 15 у кожній групі.

Ці зміни дадуть змогу вчителям більше зосередитися на практичному навчанні в менших групах, а учням – незалежно від статі опанувати базові навички для життя, самозахисту та формування оборонної свідомості.

Постановою КМУ від 27 грудня 2023 року № 1374 «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета “Захист України”» внесено зміни до Порядку та умов та здійснено розподіл коштів субвенції (обсяг – 1,645 млн грн). Кошти спрямовувалися на:

1) закупівлю засобів навчання та комп'ютерного обладнання для оснащення навчальних кабінетів предмета “Захист України”:

закладів загальної середньої освіти комунальної власності, зокрема військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою;

закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти;

2) підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета “Захист України”.

Особливості використання субвенції за цими напрямками, критерії розподілу субвенції між обласним бюджетом та бюджетами територіальних громад затверджено наказом МОН від 22 травня 2024 року № 731.

Обласними та Київською міською військовими (державними) адміністраціями затверджено перелік осередків викладання навчального предмета «Захист України». Станом на 01 січня 2025 року створено 893 таких осередків.

З метою проведення просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу з питань уникнення враження мінами, вибухонебезпечними предметами, надання першої домедичної підготовки та ознайомлення з правилами поведінки в надзвичайних ситуаціях розроблено та затверджено Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти щодо протидії мінній небезпеці (наказ МОН від 19 листопада 2024 року № 1634).

Також підготовлено та надіслано департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних (військово-цивільних) адміністрацій рекомендації щодо організації освітнього процесу в 2024/2025 навчальному році у закладах дошкільної освіти, зокрема забезпечення безпеки освітнього простору в умовах воєнного стану (лист МОН від 27 серпня 2024 року № 1/15368) та рекомендації щодо організації освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році, зокрема щодо створення безпечних умов перебування у закладі освіти учнів з особливими освітніми потребами та працівників закладу (лист МОН від 03 вересня 2024 року № 6/679-24).

Крім того, взято участь у розробленні проекту постанови КМУ від 21 червня 2024 року № 734 «Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських». Напрацьовано спільно з Міноборони зміст та програму навчальної дисципліни «Базова загальновійськова підготовка» для закладів вищої освіти.

Задля забезпечення безпечного освітнього середовища КМУ та МОН було ухвалено (видано):

постанови КМУ:

від 27 грудня 2024 року № 1518 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту на безперешкодний доступ до якісної освіти - шкільні автобуси у 2025 році»;

від 30 грудня 2024 року № 1530 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту на облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту (протипожежний захист), зокрема

військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцях, ліцях із посиленою військово-фізичною підготовкою»;

від 01 листопада 2024 року № 1245 «Про реалізацію експериментального проекту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти» прийнята Урядом;

розпорядження КМУ:

від 04 червня 2024 року № 496-р «Про розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту, у 2024 році»;

від 05 червня 2024 року № 632-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2024 рік»;

від 18 липня 2024 року № 661-р «Про розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту, у 2024 році»;

накази МОН:

від 22 травня 2024 року № 731 «Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України», зареєстрований у Мін'юсті 05 червня 2024 року за № 834/42179;

від 07 серпня 2024 року № 1110 «Про внесення змін до Особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України», зареєстрований у Мін'юсті 23 серпня 2024 року за № 1293/42638;

від 10 травня 2024 року № 659 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти», погоджений Міноборони, зареєстровано Мін'юсті 27 травня 2024 року за № 771/42116;

від 26 червня 2024 року № 919 «Про затвердження Зміни до таблиці 1 Типового переліку засобів навчання та обладнання для забезпечення викладання предмета «Захист України» закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти», зареєстрований у Мін'юсті 05 липня 2024 року за № 1018/42363;

від 30 серпня 2024 року № 1231 «Про затвердження Переліку територіальних громад за рівнем ризику безпеки в системі освіти», зареєстрований в Мін'юсті 02 вересня 2024 року за № 1339/42684;

наказ МВС, МОН № 497/1013 «Про затвердження Змін до Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти», зареєстрований у Мін'юсті 02 серпня 2024 року за № 1185/42530.

На сайтах обласних військових адміністрацій, їх структурних підрозділів, закладів освіти розміщено матеріали щодо правил поведінки населення, зокрема учасників освітнього процесу, під час надзвичайних ситуацій та в

умовах бойових дій. Статті відповідної тематики публікуються в місцевих засобах масової інформації, інтернет-виданнях. В закладах освіти проводяться заняття щодо надання долікарської допомоги особам, постраждалим в результаті вибуху, безпечної поведінки під час обстрілів, сучасних засобів ураження, мінної безпеки до яких долучаються всі учасники освітнього процесу.

2. Стан травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти.

Відповідно до пункту 5 розділ IV Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого наказом МОН від 16 травня 2019 року № 659, зареєстрованого в Мін'юсті 13 червня 2019 року за № 612/33583, заклади освіти, органи управління освітою місцевих органів виконавчої влади, МОН здійснюють аналіз причин нещасних випадків, що трапилися із здобувачами освіти, розробляють заходи щодо їх запобігання.

Аналіз травматизму проводився за результатами розслідувань нещасних випадків із здобувачами освіти та працівниками закладів освіти, що трапилися під час освітнього процесу, виробництва та у побуті, внаслідок отримання травм, отруєння або інтоксикації. Стан травматизму здобувачів освіти та працівників закладів освіти визначався за результатами розгляду річних звітів з травматизму закладів вищої та фахової передвищої освіти, органів управління освітою обласних та Київської міської військових адміністрацій.

Довідково:

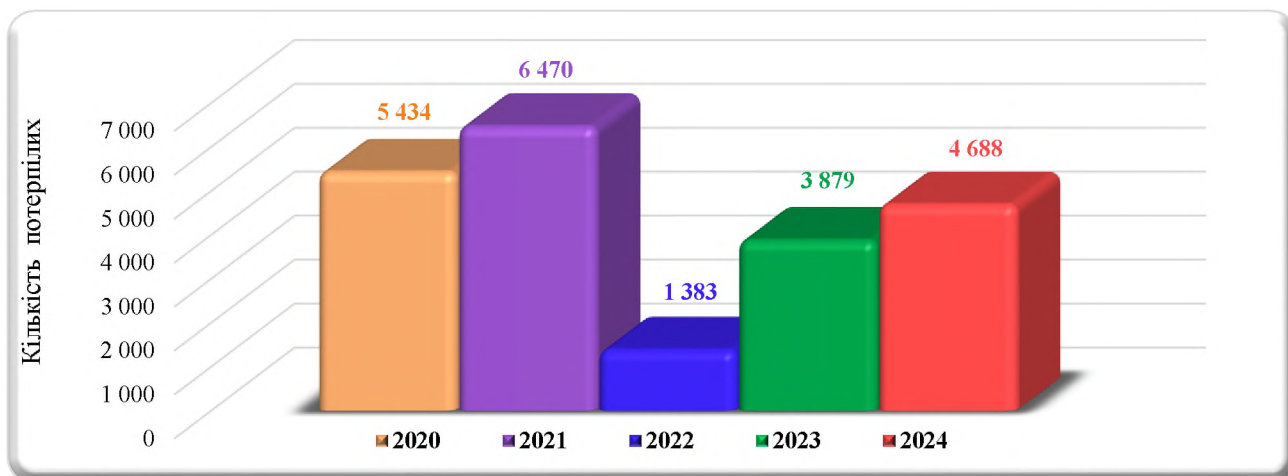
Нещасний випадок – обмежена в часі подія, раптовий вплив небезпечного чинника чи середовища, що сталися під час освітнього процесу, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю чи настала смерть здобувача освіти.

Отруєння або інтоксикація – порушення функцій чи ушкодження органів людини внаслідок дії отрут або токсинів, що потрапили до організму чи утворилися в ньому.

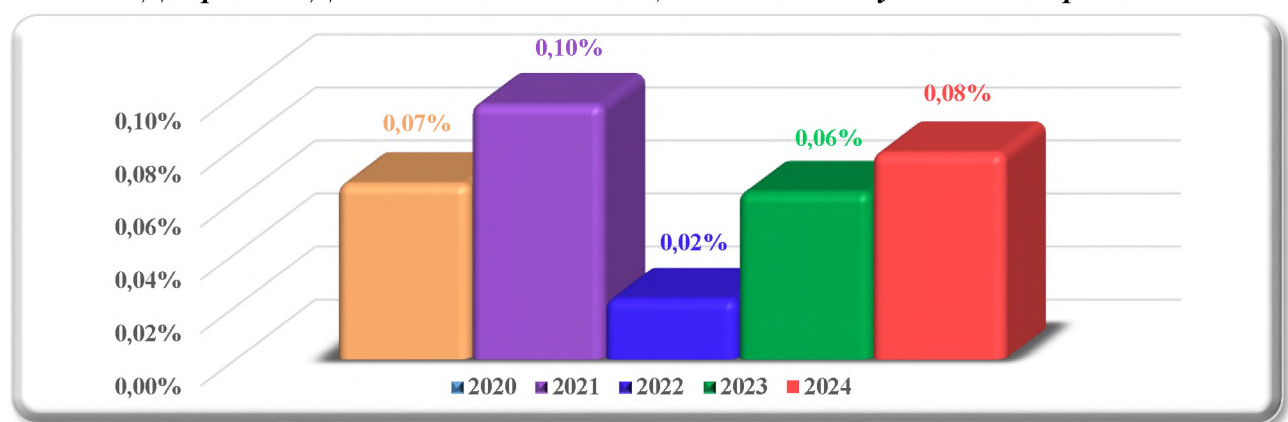
Травма – порушення анатомічної функції тканин або органів людини, спричинене зовнішньою дією або впливом зовнішнього чинника.

2.1. Стан травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності в період 2020 – 2024 років під час освітнього процесу було обліковано 21,854 тис. травмованих здобувачів освіти, у тому числі 32 випадка із смертельними наслідками (Діаграма 1 та 2).



Діаграма 1. Динаміка кількості нещасних випадків у 2020 - 2024 роках



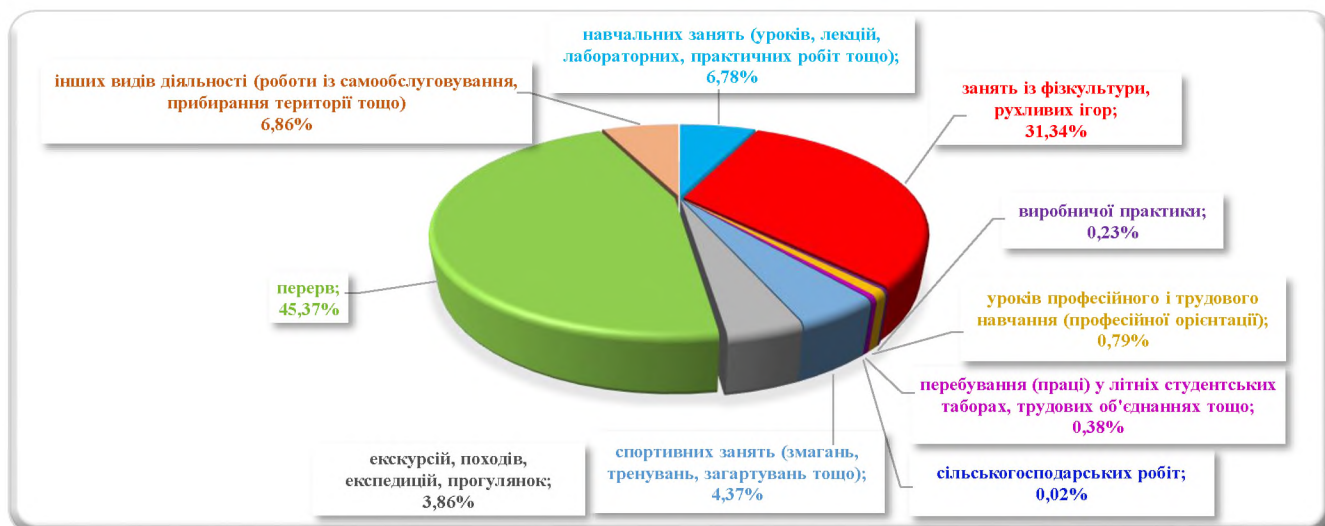
Діаграма 2. Відсоткова динаміка нещасних випадків у 2020 - 2024 роках

На динаміку отримання травм здобувачами освіти здебільшого вплинули зовнішні причини. Так з переходом закладів освіти на дистанційний режим роботи внаслідок початку повномасштабної агресії російської федерації кількість травмованих здобувачів освіти значно зменшилось. Але з переходом закладів освіти у звичайний режим роботи (офлайн) в більшості регіонів за 2024 рік спостерігається значне збільшення травмованих здобувачів освіти у порівнянні із 2023 роком.

Найбільшу кількість нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу у 2024 році, зареєстровано в таких областях:

Чернігівська – 154 випадка (1,11 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Сумська – 60 випадків (0,19 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Житомирська – 320 випадків (0,16 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Хмельницька – 367 випадків (0,15 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Одеська – 153 випадка (0,13 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Вінницька – 322 випадка (0,12 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 Черкаська – 223 випадка (0,11 % від загальної кількості здобувачів освіти);
 м. Київ – 637 випадків (0,10 % від загальної кількості здобувачів освіти).

За узагальненою статистичною інформацією у 2024 році нещасні випадки із здобувачами освіти під час освітнього процесу, що відбуваються під час перерв та занять із фізкультури та рухливих ігор, є причиною 76,7 % всіх дитячих травм у закладах освіти (Діаграма 3).



Діаграма 3. Відсотковий розподіл нещасних випадків за видами діяльності у 2024 році

Проте питома вага «дитячих» травм серед травм усього населення України складає близько 30 %. Чому діти травмуються частіше за дорослих? На травмування у дитячому віці впливають рівень виховання, вікові та індивідуально-психологічні особливості дітей, умови їх життя. Доведено, що у 82,5 % випадків причиною травми є поведінка самої дитини і тільки у 17,5 % – наявність «травмонебезпечних ситуацій».

2.2. Стан невиробничого травматизму із смертельними наслідками серед здобувачів освіти

За офіційною інформацією ювенальних прокурорів України понад 2479 дітей постраждали в Україні внаслідок терористичних дій російської федерації. Станом на ранок 5 квітня 2025 року за офіційною інформацією ювенальних прокурорів загинуло 616 дітей, ще 1863 дістали поранення різного ступеня тяжкості.

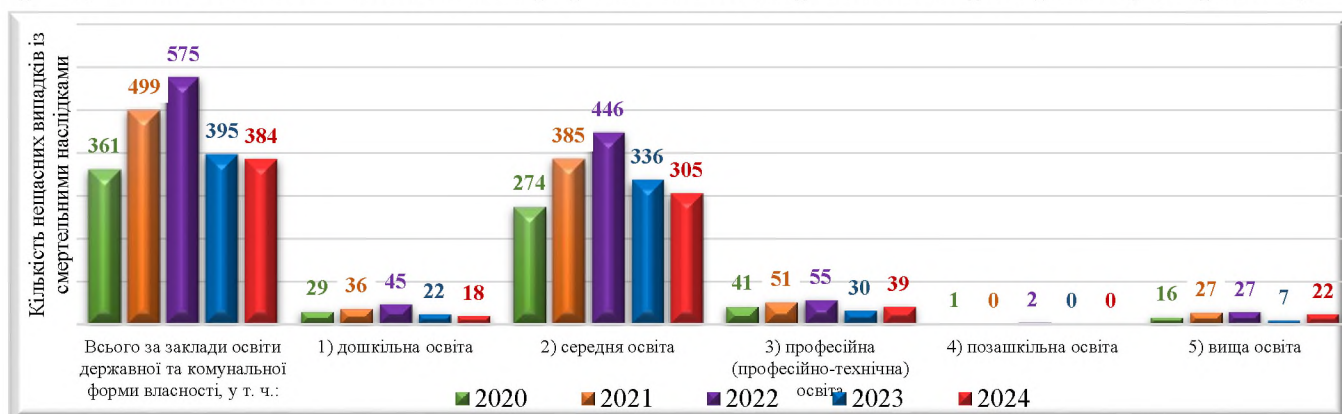
Найбільше втрат серед дітей зафіксовано в прифронтових і окупованих регіонах. Трагічну статистику очолює Донецька область – 636 поранених дітей. Далі йдуть Харківська (480), Дніпропетровська (226), Херсонська (202), Запорізька (170), Київська (136), Миколаївська (118) і Сумська (115) області.

Ці відомості не є остаточними, оскільки триває робота щодо їх встановлення у місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях.

На виконання пункту 6 розділу IV Порядку розслідування МОН здійснює облік нещасних випадків невиробничого характеру із смертельними наслідками у побуті, що трапились із здобувачами освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності за п'ять років у період 2020 – 2024

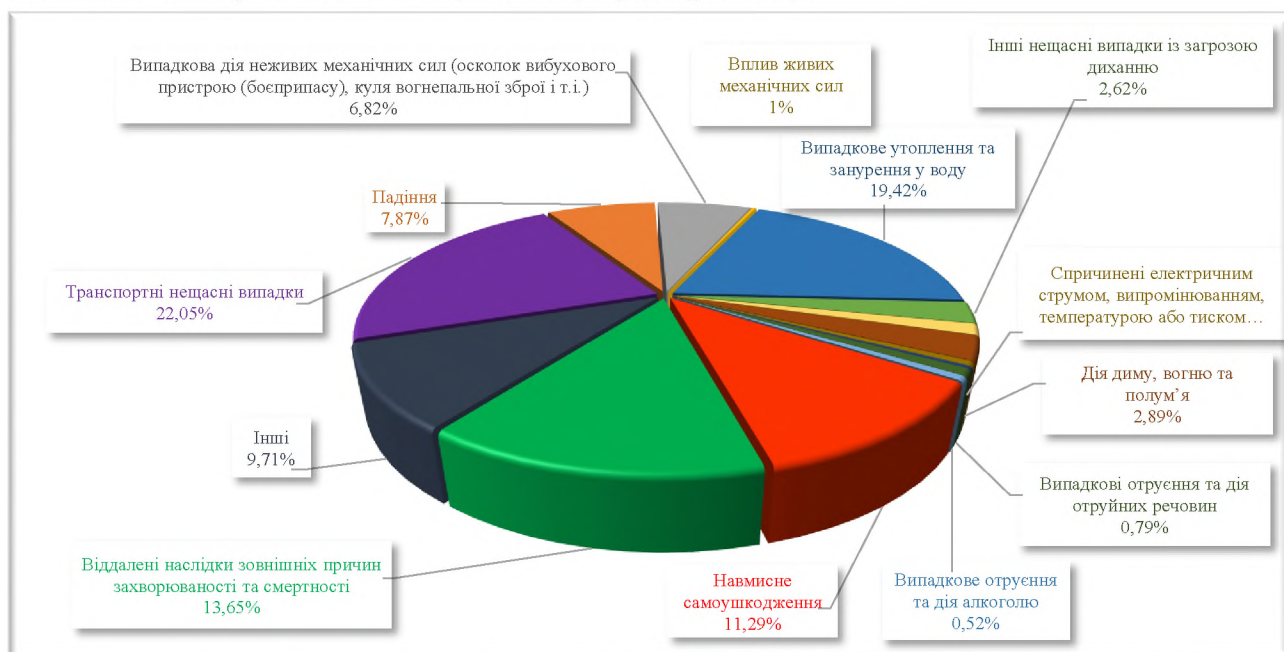
років загинуло 2,106 тис здобувачів освіти, у тому числі 384 дитини загинуло у 2024 році, з них 26 дітей – внаслідок терористичних дій російської федерації. (Діаграма 4)



Діаграма 4. Динаміка невикробничого травматизму із смертельними наслідками у 2020 - 2024 роках за складниками освіти

Найбільшу кількість нещасних випадків у 2024 році, які привели до загибелі учасників освітнього процесу у побуті, зареєстровано у Дніпропетровській (57), Харківській (34), Львівській (30) областях та у місті Києві (36).

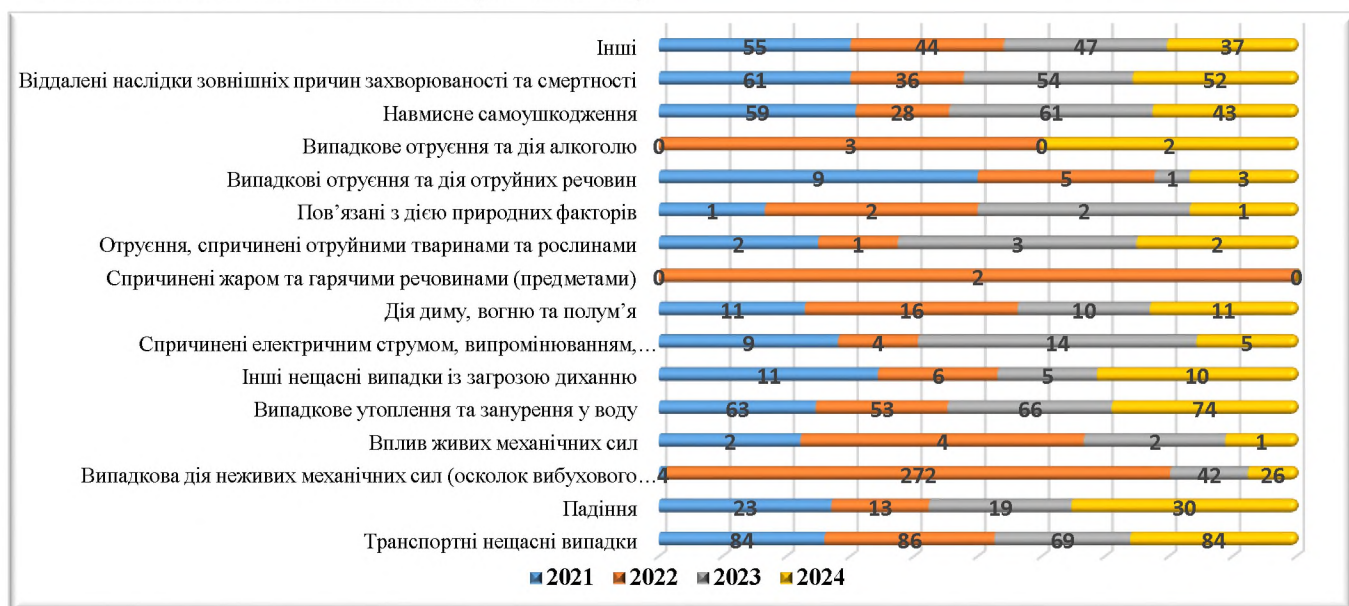
Згідно зі статистикою невикробничого травматизму із смертельними наслідками у 2024 році на першому місці за поширеністю, як і минулі роки, знаходяться транспортні нещасні випадки (22,05%), на другому – випадкове утоплення та занурення у воду (19,42%), на третьому – віддалені наслідки зовнішніх причин захворюваності та смертності (13,65%), на четвертому – навмисне самоушкодження (11,29%). (Діаграма 5).



Діаграма 5. Відсотковий розподіл нещасних випадків із смертельними наслідками за причинами їх виникнення у 2024 році

Порівняно з 2023 роком кількість нещасних випадків у 2024 році зменшилась на 2,8 % (з 395 до 384 випадків) (Діаграма 6), при цьому кількість нещасних випадків, що пов'язані з:

- транспортними засобами збільшилась у 1,2 рази (з 69 до 84);
- падінням збільшилась у 1,58 рази (з 19 до 30);
- випадковою дією неживих механічних сил (осколок вибухового пристрою (боєприпасу), куля вогнепальної зброї і т.і.) зменшилась у 1,62 рази (з 42 до 26);
- випадковим утопленням та зануренням збільшилась у 1,12 рази (з 66 до 74);
- навмисним самоушкодження зменшилась у 1,42 рази (з 61 до 43);
- віддаленими наслідками зовнішніх причин захворюваності та смертності зменшилась на 2 випадки (з 54 до 52).



Діаграма 6. Динаміка невиробничого травматизму із смертельними наслідками у 2020 - 2024 роках за причинами їх виникнення

Викликає стурбованість рівень травматизму внаслідок нещасних випадків за участю транспортних засобів, на воді, навмисного самоушкодження та внаслідок зовнішніх причин захворюваності здобувачів освіти.

Крім причин нещасних випадків із смертельними наслідками внаслідок воєнних дій, основними причинами таких випадків можуть бути порушення правил та інструкцій з безпеки життєдіяльності, небажання виконувати вимоги безпеки на вулиці, біля водойм, у побуті тощо. У віковому аспекті найбільша кількість нещасних випадків припадає на здобувачів освіти віком від 6 до 14 років.

За масштабами, збитками та складністю вирішення проблем травматизму невиробничого характеру із смертельними наслідками є соціально небезпечним явищем.

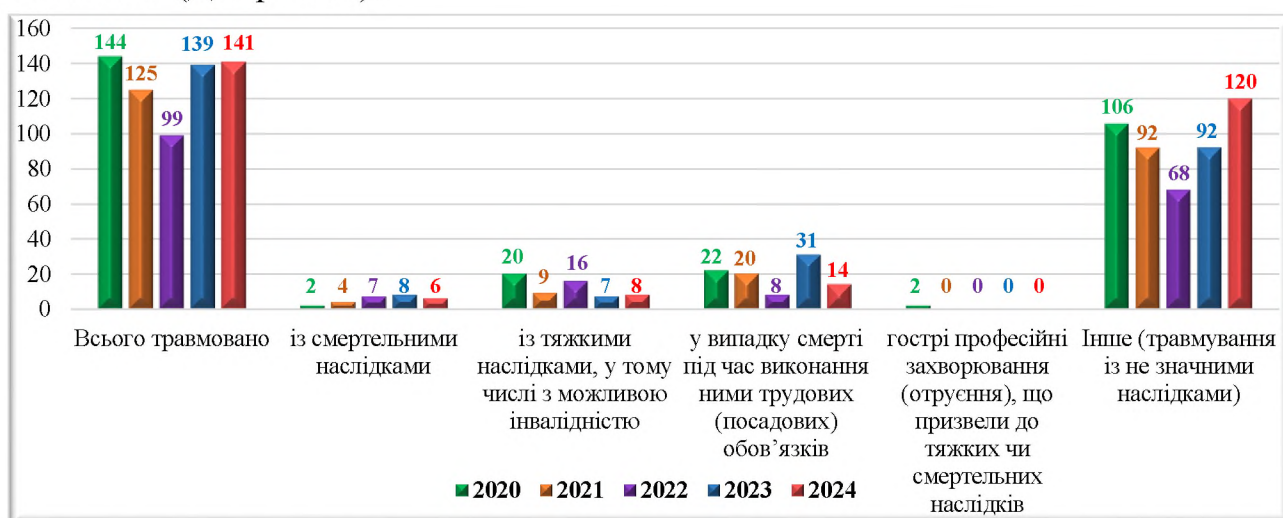
Ситуація щодо травматизму у побуті потребує: системного управління з питань профілактики травматизму невиробничого характеру на всіх рівнях; усвідомлення пріоритетності вимог охорони життя і здоров'я населення над іншими інтересами; фінансування відповідних попереджувальних заходів у

сфері безпеки життєдіяльності; посилення контролю за виконанням заходів з профілактики травматизму невиробничого характеру, планування заходів з пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, запобігання дитячому травматизму; проведення роз'яснювальної роботи серед населення стосовно профілактики травматизму невиробничого характеру, у тому числі через засоби масової інформації.

2.3. Стан виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

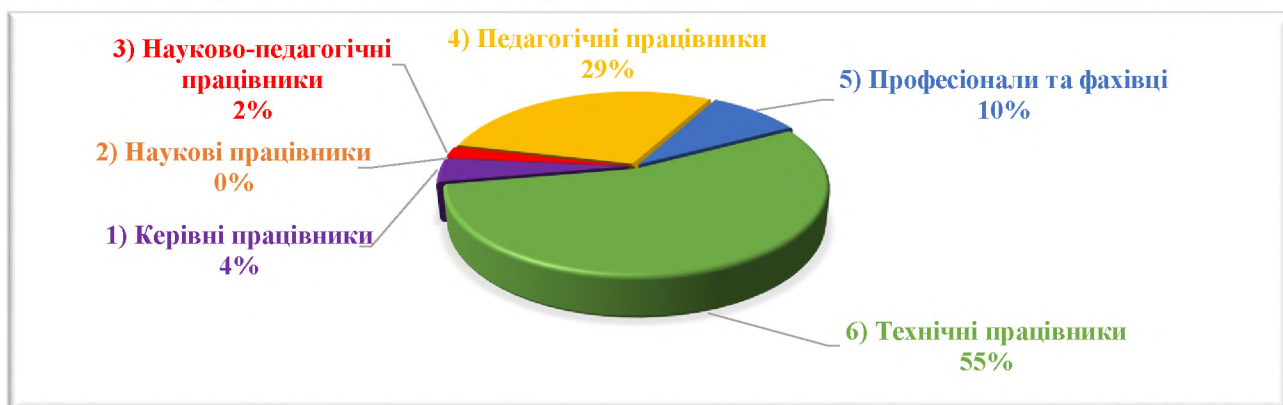
За оперативною інформацією органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності, що належать до сфери управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, у 2024 році зареєстровано 141 потерпілих (з них 6 – із смертельними наслідками) від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві, на яких складено акти за формою Н-1/П. Порівняно з 2023 роком кількість страхових нещасних випадків збільшилась на 2 випадки (з 139 до 141), кількість смертельно травмованих осіб зменшилась на 2 (з 8 до 6).

Збільшення рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності в закладах освіти державної та комунальної форми власності, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління МОН, обласних, Київської міської військових (державних) адміністрацій, у 2024 році обумовлено наслідками повномасштабної збройної агресії та зменшенням кількості працівників, які працюють дистанційно (віддалено). Крім того, постійні психологічні (стресові) навантаження від наслідків воєнних дій, особливо в районах наближених до районів бойових дій, впливають на погіршення загального стану здоров'я працівників, що приводять до загострення хронічних захворювань та як наслідок смерті під час виконання ними трудових (посадових) обов'язків (Діаграма 7).



Діаграма 7. Динаміка виробничого травматизму серед працівників закладів освіти

Найбільше у 2024 році травмувалися технічні працівники (77) та педагогічні працівники (41). (Діаграма 8.)



Діаграма 8. Відсотковий розподіл нещасних випадків по групах працівників

Серед причин страхових нещасних випадків у 2024 році переважають травмування із незначними наслідками – 120 випадків, у випадку смерті під час виконання ними трудових (посадових) обов’язків – 14 випадків, з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю – 8 випадків, із смертельними наслідками – 6 випадків, (Діаграма 9).



Діаграма 9. Відсотковий розподіл причин нещасних випадків на виробництві

Незважаючи на триваючу широкомасштабну збройну агресію, а в окремих регіонах в умовах ведення активних бойових дій, керівники та відповідальні посадові особи з охорони праці та безпеки життєдіяльності закладів освіти продовжують виконувати свої основні функції щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці, а також профілактики травматизму під час виробництва.

Основними причинами нещасних випадків, як і у попередніх роках, є організаційні, які складають майже 59 %. Аналіз причин нещасних випадків показує, що основною причиною виробничого травматизму залишається людський фактор. В першу чергу це недоліки та упущення в організації охорони праці з боку керівництва закладів освіти, підприємств, установ та організацій, а також нехтування працюючими особистою безпекою.

МОН, органами управління освітою місцевих органів виконавчої влади, закладів вищої та фахової передвищої освіти комунальної та державної форми власності здійснюється моніторинг кількості нещасних випадків, які сталися з працівниками під час виконання ними трудових обов'язків, у тому числі через активні бойові дії, а також стану проведення розслідувань цих випадків та вживають заходи щодо попередження травматизму на виробництві.

3. Щодо вирішення проблемних питань покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу

Покращення стану травматизму серед учасників освітнього процесу можливо у разі комплексного підходу кожного до проблем профілактики травматизму на всіх рівнях та має включати не тільки внесення змін у законодавчі та нормативно-правові акти й набуття практичних безпекових навичок у всіх сферах діяльності, а також необхідно змінити ставлення кожного до особистої безпеки, усвідомлення, що запорукою безпеки є неухильне дотримання всіма учасниками освітнього процесу встановлених правил поведінки. За таких умов зможемо докорінно змінити ситуацію на краще.

Питання безпеки закладів освіти та рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та викладання, організації безпечного освітнього середовища є особливо актуальним у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, а забезпечення безпечних умов надання освітніх послуг в закладах освіти необхідно тримати на постійному контролі керівництва МОН, місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та закладів освіти.

Роботу з профілактики травматизму в закладах освіти необхідно проводити диференційовано, залежно від віку здобувачів освіти. Заходи щодо профілактики травматизму повинні включатися в план виховної роботи, який контролюється керівництвом закладу освіти, спрямовуються на профілактику травматизму та проводитися в позаурочний час. Знання та навички, отримані в закладі освіти, закріплюються в повсякденному житті. Основна увага дорослих у закладах освіти має бути направлена на попередження травматизму під час перерв, занять із фізкультури та рухливих ігор, а також на навчання дітей правилам безпеки життєдіяльності, порядку дій у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, у тому числі порядку дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога», поведження біля водойм, дотримання правил дорожнього руху тощо. Крім того, необхідно звернути увагу на виконання заходів психологічного забезпечення з метою попередження випадків навмисного самоушкодження серед здобувачів освіти.

4. Висновок та пропозиції

Профілактикою травматизму серед учасників освітнього процесу сьогодні стурбований весь світ. Наслідки воєнних дій, все більше жорстокий прогрес призводить до того, що за останній час збільшується кількість важких ушкоджень, ускладнених шоком, крововтратою, порушеннями життєво важливих функцій організму. Адже дії агресора непередбачувані, а наслідки воєнних дій більш

трагічні. Крім того, машини стали швидшими, електротехніка поширенішею, будинки вищі, скла і бетону більше, часу менше. А швидкості, спритності, гнучкості у дітей стає все менше. Ось чому в більшості країн проблемою дитячого травматизму стурбовані не тільки лікарі, а й інженери, юристи, педагоги та політики. Але ніякі громадські діячі і організації не будуть думати про здоров'я дітей більше, ніж їх власні батьки і вчителі.

Незважаючи на універсальність профілактичної стратегії, має бути індивідуальний підхід до розробки програм профілактики для кожної вікової групи з огляду на визначені фактори ризику травмування.

У роботі закладу освіти одним із пріоритетних завдань є формування стійких здоровозбережувальних компетентностей здобувачів освіти, навичок безпечної поведінки на території закладу освіти, на вулицях і дорогах. Крім того, здійснювати контроль за відповідністю умов навчання санітарно-епідеміологічним нормам. Основною формою профілактики дитячого травматизму в закладі освіти є інструктування з охорони праці та безпеки життєдіяльності як працівників закладу освіти, так і здобувачів освіти. А регулярне проведення профілактичних бесід із здобувачами освіти та їх батьками про необхідність дотримання правил поведінки як у закладі освіти так й у побуті, має стати одним з основних заходів попередження дитячого травматизму. У школі необхідно на час перерв визначати графіки чергування вчителів та учнів старших класів в коридорах і рекреаціях школи.

З метою профілактики травматизму серед учасників освітнього процесу пропонується визначити основні завдання керівникам органів управління освітою обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій, закладів освіти та установ, що належать до сфери управління МОН.

Наголосити на тому, що виконання завдань щодо попередження травматизму серед учасників освітнього процесу залишається одним з першочергових завдань керівників всіх рівнів задля забезпечення прав учасників освітнього процесу на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці. Адже, як визначено основним законом держави, Конституцією України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Завідувач сектору мобілізаційної роботи,
цивільного захисту та безпеки життєдіяльності

 Андрій ЦИМБАЛ